

Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Kapsamında Vatandaşlık Eğitiminin İncelenmesi

Hüseyin Avni Batu

MEB Eğitim Yöneticisi

h_a_batu@hotmail.com, ORCID:0000-0002-3854-6223

Özet

Bir ülkenin var oluş kaynağı olan bireyler o ülkenin en temel değerleridir. Bu değere sahip her devletin, kendi öz değerlerini en güzel şekilde yetiştirip muhafaza etmek ve geleceğe hazırlamak en önemli vazifesidir. Kendi ülkesi içinde yaşayan ve kendi ülkesine, milletine bağlı vatandaş yetiştirmek arzusu her devletin en başta gelen hedeflerinden birisidir. Vatandaşlar bir ülkenin geleceğini temin ve inşa ederler. Bu bilince sahip her devlet, kendi öz değerleri olan vatandaşını en iyi şekilde yetiştirip yönlendirmek, kendi devlet hedefleri doğrultusunda eğitmek isteyecektir. Vatandaş olduğu ülkesine hizmet eden, üreten, kendini geliştiren, ülkenin ve milletin faydasına çalışan fertlere ülke ve millet olarak her daim ihtiyaç vardır. Devletin en büyük gayesi de vatandaşlarını, özellikle geleceğin teminatı olan çocuklar ve gençleri bu amaç ekseninde yetiştirmektir. Sosyal bir varlık olan birey toplum içerisinde her daim öğrenmekte ve kendini geliştirmektedir. Sosyal çevrenin etkisiyle eğitim sadece okullarda kalmamakta, hayatın her alanında devam etmektedir. Bu bağlamda ülkenin yetiştirilecek vatandaş hedefini sadece okul gençliği oluşturmamakta, ülkedeki her ferdin ülke yararına bilinç kazanması için kapsamlı bir eğitim amaçlanmaktadır. Ülkemizde de gerek eğitim sistemiyle gerek sosyal ve kültürel imkânlarıyla gerek yayın vasıtalarıyla topyekûn bir eğitim hedefi vardır. Milli ve manevi değerlere sahip, ülkesi için hizmet eden, kendini geliştiren, sosyal ve mesleki hayatta başarılı birey ülkemizin hedeflediği vatandaş profilidir. Kapsamlı bir eğitim vasıtasıyla gerek çocuklar ve gençler gerekse yetişkinler devletin hedeflediği iyi vatandaş amacı doğrultusunda yetiştirilmek istenmektedir. Bu vatandaş profili Cumhuriyetle yeni kurulan devletin öncelikli hedefi haline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Eğitim Politikaları, Vatandaşlık Eğitimi

Examination of Citizenship Education within the Scope of Education Policies of the Republican Period

Abstract

The individuals who are the source of a country's existence are the most basic values of that country. It is the most important duty of every state with this value to cultivate and preserve its own self-values in the most beautiful way and to prepare for the future. The desire to raise up citizens who live in their own country and are connected to their

own country and nation is one of the foremost goals of every state. Citizens ensure and build the future of a country. Jul. Every state with this consciousness will want to educate and guide its citizens, who have their own values, in the best way and educate them in accordance with their own state goals. There is always a need for individuals who serve the country of which they are citizens, produce, develop themselves, and work for the benefit of the country and the nation as a country and a nation. The greatest goal of the state is to educate its citizens, especially children and young people, who are the guarantee of the future, on the axis of this goal. The individual, who is a social being, is always learning and improving himself in society. With the influence of the social environment, education does not only stay in schools, it continues in all areas of life. In this context, the target of the country's citizens to be educated is not only the school youth, but a comprehensive education is aimed at every member of the country to gain awareness for the benefit of the country. There is a total educational goal in our country both with the educational system, with its social and cultural opportunities and with the means of broadcasting. An individual who has national and spiritual values, serves for his country, develops himself, is successful in social and professional life is the citizen profile that our country targets. Through a comprehensive education, both children and young people and adults want to be raised in accordance with the purpose of a good citizen aimed at by the state. This citizen profile has become the priority target of the newly established state with the Republic.

KeyWords: Republican Period, Education Policies, Citizenship Education

Giriş

Bir ülkenin var oluş kaynağı olan bireyler o ülkenin en temel değerleridir. Bu değere sahip her devletin, kendi öz değerlerini en güzel şekilde yetiştirip muhafaza etmek ve geleceğe hazırlamak en önemli vazifesidir (Ersoy, 2007).

Kendi ülkesi içinde yaşayan ve kendi ülkesine, milletine bağlı “vatandaş” yetiştirmek arzusu her devletin en başta gelen hedeflerinden birisidir. Vatandaşlar bir ülkenin geleceğini temin ve inşa ederler. Bu bilince sahip her devlet, kendi öz değerleri olan vatandaşını en iyi şekilde yetiştirip yönlendirmek, kendi devlet hedefleri doğrultusunda eğitmek isteyecektir (Polat, 2011).

Vatandaşı olduğu ülkesine hizmet eden, üreten, kendini geliştiren, ülkenin ve milletin faydasına çalışan fertlere ülke ve millet olarak her daim ihtiyaç vardır. Devletin en büyük gayesi de vatandaşlarını, özellikle geleceğin teminatı olan çocuklar ve gençleri bu amaç ekseninde yetiştirmektir (Aslan ve Aybek, 2018).

Sosyal bir varlık olan birey toplum içerisinde her daim öğrenmekte ve kendini geliştirmektedir. Sosyal çevrenin etkisiyle eğitim sadece okullarda kalmamakta, hayatın her alanında devam etmektedir. Bu bağlamda ülkenin yetiştirilecek vatandaş hedefini sadece okul gençliği oluşturmamakta, ülkedeki her ferdin ülke yararına bilinç kazanması için kapsamlı bir eğitim amaçlanmaktadır (Polat, 2011).

Ülkemizde de gerek eğitim sistemiyle gerek sosyal ve kültürel imkânlarıyla gerek yayın vasıtalarıyla topyekûn bir eğitim hedefi vardır. Milli ve manevi değerlere sahip, ülkesi için hizmet eden, kendini geliştiren, sosyal ve mesleki hayatta başarılı birey ülkemizin hedeflediği vatandaş profilidir (İpek, 2011).

Kapsamlı bir eğitim vasıtasıyla gerek çocuklar ve gençler gerekse yetişkinler devletin hedeflediği “iyi vatandaş” amacı doğrultusunda yetiştirilmek istenmektedir. Bu vatandaş profili Cumhuriyetle yeni kurulan devletin öncelikli hedefi haline gelmiştir (Polat, 2011).

Devlet, içinde barındırdığı bireyleri bir arada tutmak, yeni kurulan devletin sahiplenilmesini sağlamak, yapılan devrimlerin kabullenilmesini sağlamak için öncelikli olarak milletini eğitime gayretine gitmiş, devletin hedefleri doğrultusunda bireyler istenilen vatandaş profiline yönlendirilmeye çalışmıştır (Aslan ve Aybek, 2018).

Arzu ettiği “milli vatandaş”, “çalışkan vatandaş”, “iyi vatandaş”, “eğitimli vatandaş”, “demokrat vatandaş” gibi gayeler için kanunlar, eğitim politikaları, eğitim kurumları, sosyal kültürel faaliyetler, yayın faaliyetleri gibi birçok alanda etkinlik göstererek fertlerin istenilen yönde ve devletin arzu ettiği şekilde gelişmeleri sağlanmaya çalışılmıştır (Aslan ve Aybek, 2018).

Cumhuriyetle birlikte yeni bir kimlik arayışına girilmiş, Osmanlıdan gelen ümmet anlayışı yerine milliyet temelli bir sistem ile vatandaş şekillendirilmeye çalışılmıştır. Yeni kurulan devletle birlikte vatandaş profilindeki değişiklik sistemi ile yeni adımlar atılmıştır (İpek, 2011).

Bu bağlamda Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılması ile eğitim alanında önemli bir devrim gerçekleştirilmiştir. Medrese, tekke ve zaviyelerin kapatılması ile eğitimi kontrol altına almaya çalışan yeni devlet, eğitimi rastlantıya bırakmak istemediği gibi kontrolünün dışında da tutmak istememiştir (İpek, 2011).

Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu’nun kurulması ile milli vatandaşların yetiştirilmesi noktasında adımlar atılmıştır. Harf inkılabı da yine eğitime etki eden önemli bir adım olmuştur. Eğitimde eşitlik ilkesi doğrultusunda adımlar atılmış, Halkevleri ve Türk Ocakları ile eğitim desteklenmiştir. Üniversite faaliyetlerine ağırlık verilmiş, Milli Eğitim Şuraları ile eğitim sistemli bir şekilde yürütülmeye çalışılmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018).

Devlet, Atatürk ilkelerini eğitim müfredatına eklemekle Cumhuriyetçi vatandaşların yetişmesine yönelmiştir. Cumhuriyet tarihinde önemli yeri olan köklü, güçlü ve nitelikli eğitim kurumları kurularak eğitimi şehirlerin en ücra yerleri ne ve köylere kadar ulaştırmayı ve ülkenin ihtiyacı olan eğitilmiş kişilerin yetiştirilmesi hedeflenmiştir (İpek, 2011).

Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları

Atatürk döneminde birçok fikir ve düşünce insanı yetişmiştir. Bu fikir ve düşünce insanların bir kısmı özellikle eğitim ve vatandaşlık konularında çalışmalarda bulunmuştur. Özellikle bu çalışmanın da çerçevesini oluşturan İsmail Hakkı Baltacıoğlu, İsmail Hakkı Tonguç, Hasan-Âli Yücel ve Halil Fikret Kanad gibi eğitimciler toplumu bu konularda şekillendirmişlerdir (Ersoy, 2007).

Cumhuriyet tarihinde eğitim ve fikir olarak çok önemli yerleri olan bu kişilerin görüşleri anlaşılmalıdır ki o zamandaki ve sonrasındaki olaylar, yaşananlar anlaşılabilir. Çünkü bu kişiler döneme damgasını vuran eğitimciler olmuştur. Bu kişilerin fikri hayatları araştırılmalı ve değerlendirilmelidir. Çünkü fikirleri hala hayat bulmakta ve günümüzde de etkileri devam etmektedir (İpek, 2011).

Yeni kurulan bir devletin içinde bulunduğu sıkıntı ve sorunlarda vatandaşın nasıl bir bakış açısı sergilemiştir, nasıl bir yaklaşımda bulunmuştur, yeni kurulan devlet nasıl bir vatandaş tiplemesi çizmiştir, nasıl vatandaşlar yetiştirmeye çalışılmıştır? soruları Cumhuriyet döneminin en önemli konularından birisidir. Çünkü bir devletin temeli ve var olması vatandaşa bağlıdır. Bu vatandaşlarını da kendi bekası için eğitip yönlendirmektedir (Aslan ve Aybek, 2018).

Cumhuriyet döneminde devletin vatandaşa bakış açısının şekillenmesinde hiç kuşkusuz dönemin fikir babaları, sosyologları, öğretmenleri rol oynamıştır. Bu şahsiyetlerin nasıl bir vatandaş hayal ettikleri anlaşılırsa o dönemin devlet anlayışının da anlaşılması kolaylaşmaktadır. Özellikle vatandaşları “istenilen vatandaş” olma amacıyla yapılan eğitim aşamasındaki yaklaşımlar daha iyi anlaşılabilir (İpek, 2011).

Bu bağlamda dönemin önde gelen eğitim düşünürlerinden İsmail Hakkı Baltacıoğlu, İsmail Hakkı Tonguç, Hasan-Âli Yücel ve Halil Fikret Kanad'ın vatandaşlık görüşleri önem arz etmektedir. Çünkü hayatları boyunca eğitim alanında faaliyet gösteren bu eğitimciler, yaptıkları icraatlar ile kendi döneminde eğitime başka bir boyut kazandırıp ilerlemesine öncülük etmişlerdir (Ersoy, 2007).

Yaşamları itibariyle tarihi hadiselere şahitlik yapan ve Meşrutiyet, İttihat Terakki, Dünya Savaşları, Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet, tek partili ve çok partili hayatı bizzat yaşamışlar, bu olaylardan etkilenecek kendi hayat felsefelerini ve eğitim görüşlerini şekillendirmişlerdir (Aslan ve Aybek, 2018).

Ülke ve eğitim için işler yapmış birçok şahsiyetin olduğu ve onların da fikirlerinin incelenmesi gerektiği muhakkaktır. Araştırmacı, araştırma sınırlılığı gereği belirli kişileri tercih etmiştir. Tercih edilen bu eğitimcilerin belirlenmesinde Atatürk dönemi ve sonrasında yaşayıp alanında büyük vazifeler yerine getirmiş olmaları kriter olarak belirlenmiştir (İpek, 2011).

Her bir eğitimci, yapmış oldukları icraatlar ile zamanında ve sonrasında ses getirdiği gibi, bazı noktalarda da ilklerin sahibi olmuşlar, ya da isimleri ile bütünlük kazanan faaliyetleri yürütmüşlerdir (Polat, 2011).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Cumhuriyet tarihinin ilk rektörü olarak kayda geçmiş; İsmail Hakkı Tonguç, Köy Enstitü'lerinin kuramcısı ve uygulayıcısı olmuş; Hasan-Âli Yücel, akılda kalan faaliyetler gerçekleştirerek Cumhuriyetin en önemli ve meslek mensubu ilk eğitim bakanı olmuş, Halil Fikret Kanad ise ülkemiz tarihinde pedagoji alanında doktora yapan ilk eğitimcimiz olmuştur. Bu durumlar dikkate alındığında, vatandaşlık konusunda fikirleri araştırılmak için bu şahsiyetler seçilmiştir (İpek, 2011).

Alan yazın incelendiğinde, birçok eğitimci hakkında çalışmaların var olduğu görülmektedir. Oğuz (2007) tarafından M. Condorcet'in vatandaşlık eğitimi üzerine çalışma bulunurken bu araştırmanın konusu olan eğitimcilerin (İsmail Hakkı Baltacıoğlu, İsmail Hakkı Tonguç, Hasan-Âli Yücel ve Halil Fikret Kanad) vatandaşlık görüşleri üzerine yapılmış bir çalışmaya rastlanılmadığı görülmektedir.

Bununla birlikte Bölücek tarafından (2007) Y. A. Comenius'un eşya öğrenimi; Bağcı (2007) tarafından J. J. Rousseau'nun sosyal eğitimi; Bahar (2007) tarafından E. Kant'ın eğitim görüşü;

Yeşiltaş (2007) tarafından J. Dewey'in sosyal bilgiler öğretimi; Kaya (2007) tarafından B. Russell'in barışçıl yurttaş yetiştirme yaklaşımı; Ertuğrul (2007) tarafından J. Piaget'in çocuk eğitimi; Hızarcı (2007) tarafından A. N. Whitehead'in atıl bilgiler ve sosyal eğitimi; Günyol (2007) tarafından H. Gardner'in sosyal bilgiler eğitimi; Koç (2007) tarafından İ. H. Baltacıoğlu'nun sosyal bilgiler eğitimi; Akbay (2007) tarafından E. Durkheim'in eğitim sosyolojisi; Uçak (2008) tarafından Ziya Gökalp'in eğitim anlayışı; Ergün (1987) tarafından Satı Bey'in eğitim hizmetleri alanında çalışmalara rastlanılmıştır.

Yine, Safran (2019) editörlüğünde hazırlanan çalışmada İbni Sina, Farabi, Gazali, İbni Haldun, Alain, Joseph Calasanz, Paul Goodman, Martin Buber gibi dünya çapında birçok eğitimci incelenmiştir.

Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları ve Vatandaşlık Eğitimi

Çok kültürlü ve etnik olarak çeşitliliği barındıran Osmanlı Devleti, Fransız İhtilali ile yayılan milliyetçilik akımının tesirinde ve etkisinde kalmıştır (Ersoy, 2007).

Bağımsızlık arayışlarının ve ayrılıkların görülmesi, savaşlardan başarısız ve gücünü yitirerek çıkması, devletin birçok alanındaki bozulmalar köklü devletin yıkılışa doğru gidişi hızlandırmıştır (Aslan ve Aybek, 2018).

Sonrasında gelen ve tüm dünya ile birlikte özellikle Osmanlı'yı sarsan I. Dünya Savaşı ve sonrasındaki gelişmeler devleti yıkılmaya götürmüştür. Sonrasında tekrardan ayağa kalkma, topyekûn bir mücadele ve yeni bir devlet kurma girişimleri ile geçen bu süreçte, bireyin önemi ve etkisi anlaşılmış ve gelişen hadiseler neticesinde ferde önem verilme gayretine gidilmiştir. Bu bağlamda yeni devletin temelleri atılırken vatandaşa ulaşma, vatandaşı yetiştirme, desteğini alma ve şekillendirme girişimleri başlamıştır (İpek, 2011).

Millî mücadele yıllarında çok kimlikli yapının olması, Türk milliyetçiliği söyleminin düşünüldüğü halde söylenememesine yol açmıştır. 1921 Anayasası'nda da belirtildiği üzere egemenlik millete verilmiş ve ulus devlet anlayışı benimsenmiştir. Osmanlıdan gelen tebaa, halk toplulukları Türk

üst kimliği altında toplanmıştır. Böylece etnik ve dinsel alt kimliklerden oluşabilecek sorunların önüne geçilmek istenmiştir (Polat, 2011).

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra Atatürk ideolojisi çerçevesinde yeni bir ulusal kimlik inşa edilmek istenmiştir. Fakat Osmanlı'dan gelen ve ülkenin her yerine yayılmış olan birçok farklı etnik ve dini kimlikleri bu ulusal kimliğe sığdırma anlayışı zayıf kalmıştır. Zaten bir kimliğe sahip olan insanların sonradan yapay olarak oluşturulan bir kimliğe adapte olma süreci sancılı geçmiştir (Ersoy, 2007).

Atatürkçü bakış açısıyla inşa edilen yeni, modern, ulusal kimlik; yukarıdan aşağıya yapılan ve devlet eliyle gerçekleştirilen bir projedir. (Polat, 2011).

Verilen eğitimlerle vatandaş yetiştirmek hedeflenmiş ve bu vatandaşların kendi ve ulusal benliğine sahip çıkması, ulusuna ve vatanına bağlı olmasını amaçlamışlardır. Ayrıca eğitimdeki temel amaç milli karakter çerçevesinde olmuş, insanların ulusçu yetişmesi hedeflenmiştir (Çelebi ve Asan, 2013).

Kurtuluş yıllarında etnik ayrım yapılmadığı, milliyetçi söylemlere yer verilmediği görülmektedir ve Misak-ı Milli sınırları içindeki herkesin birleştiği görülmektedir. Sonraki dönemlerde ise tek kimlik, homojen kimlik oluşturmak amacıyla milliyetçi söylemlere kaymalar olmuştur (İpek, 2011).

Anayasalarda “dil, din, ırk farkı olmaksızın tüm vatandaşların eşit olacakları” söylemleri yer alırken uygulamada bunun pek gerçekleşmediği görülmektedir. Farklılıkların tek düze haline getirilmeye çalışıldığı; tek dil, tek ülkü, tek tip vatandaş anlayışının uygulanmaya çalışıldığı görülmüştür (Polat, 2011).

Milli Mücadele Dönemi, Sevr Antlaşması'nın ortaya çıkardığı psikolojik yıkımın etkisiyle hareket eden kurucu kadronun, Misak-ı Milli hudutları içindeki bütün coğrafyayı içine alacak egemen ve bağımsız bir devlet kurmak amacına yöneldiği yıllardır.

Bu nedenle kurucu kadro, gelecekte oluşturmayı düşündüğü ulusal kimliğe ilişkin kucaklayıcı mesajlar vermeyi tercih etmiş, vatandaşlık kavramının tesisinde de yine aynı kucaklayıcılığa yaslanmıştır (Polat, 2011).

Cumhuriyetin ilk yıllarında ve tek parti döneminde modernleşmeyi ve sistemin devamlılığını sağlamak maksadıyla eğitim sisteminde köklü fakat dayatmacı değişiklikler yapılmıştır (İpek, 2011).

Cumhuriyet, yeni eğitim anlayış ve politikasını belirlerken, Avrupa'daki gelişmelerle ve zamanındaki eğilimlerle de örtüşecek şekilde, millî bir tavır sergilemenin yanında laik bir yönelim de göstermiştir (Ersoy, 2007).

Eğitim giderek bir bütün halinde modern, millî ve laik bir çizgi takip etmiş, kadrolaşmasını ve kurumsallaşmasını buna göre düzenlemiştir (Kenan, 2013).

Cumhuriyet'in eğitim felsefesinde temelde "fikri hür, vicdanı hür" birey yetiştirme anlayışı yer almıştır; çünkü Atatürk, Cumhuriyetin "fikri hür, irfanı hür ve vicdanı hür" nesiller sayesinde ayakta kalabileceğinin farkındaydı (Aslan ve Aybek, 2018).

Bunun başarılı olabilmesi için bireyin etnik geçmişinden veya dinî/mezhebî kökeninden bağımsız bir şekilde hareket edebilme ve karar verebilme yetkinliğine ulaşması hedeflenmiştir (Kenan, 2013).

1930'lu yıllar devlet eksenli yurttaşlık anlayışının okullar acılığıyla yaygınlaştırılması hedeflerine hız verildiği bir dönem olarak ortaya çıkar. Bu dönemde eğitimin amacı aydın ve eğitimli bireyler yetiştirmektir (Polat, 2011).

İncelenen kaynaklarda en önemli göze çarpan özellik etnik kimliğe yapılan vurgudur. Millet sevgisinin sıkça yer aldığı ders kitaplarında yeri geldiğinde millet ve yurdu için canını seve seve verebilecek insan profili çizilmektedir (İpek, 2011).

Türk kimliğinin yanı sıra dilin de milleti bağlayıcı önemli bir unsur olduğu, millet aşkıyla hareket eden bu milletin bir ferdi olmakla gurur duyulduğu net bir ifade ile vurgulanmıştır (Altındağ, 2013).

Bunun yanında gerçekleştirilen devrimleri benimsetmek ve istenilen "vatandaş"ı yetiştirmek için Halkevleri kurulmuştur (Çelebi ve Asan, 2013).

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Cumhuriyet kurulunca devlet laik eğitimi tercih etmiştir. Fakat laik eğitimi verecek öğretmenlerin yetişmesini sağlayacak okul sayısı yetersizdi (Yalçın, 2006).

Cumhuriyet'in ilk on yılı içinde dinsel temellere dayanan eski eğitim bütünüyle yıkılmışsa da modern eğitimin yerleştirilmesi konusunda ciddi güçlüklerle karşılaşmıştır (Aslan ve Aybek, 2018).

Ülkede, özellikle 1930-1940 yılları arasında modern eğitimin geliştirilmesi amacıyla yeni denemelere girişilmiş; eğitimi köyün üretim yaşamına bağlamak, öğretmeni de köyde üretim yaşamının bir ögesi durumuna getirmek isteği hedef alınmış; 1935'te Reşit Galib'in bakanlığı sırasında kurulan Köy İşleri Komisyonu, "köy eğitimi"nin ana ilkelerini belirten önemli bir rapor hazırlamış; bu gerçeklere dayanarak Saffet Arıkan'ın bakanlığı sırasında eğitim denemesine girişilmiş ve olumlu sonuç alınınca da, 1940'ta ünlü Köy Enstitüleri denemesi başlatılmıştır (Kaygısız, 1997).

Cumhuriyet aydınlanmasının eğitim alanındaki en özgün ve en çok ses getiren uygulamalarından biri olan Köy Enstitüleri, köy öğretmen ve eğitimleriyle, köylerde eğitim, tarım, teknik ve sağlık görevlisi olarak çalışacakları yetiştirmek amacıyla kurulmuş eğitim kurumlarıdır (Polat, 2011).

Eğitimin ülke kalkınması için önemi ve modernleşmenin toplumun her alanına yayılması gerektiğinin bilincinde olan yeni Türk devleti, 1940'lı yıllardan itibaren Köy Enstitüleri projesini hayata geçirmiştir (Ersoy, 2007).

1954 yılına kadar önemli faaliyetlerde bulunan ve ülkedeki etkileri hala yadsınamaz olan Köy Enstitülerinin kapatılması belki de ülke geleceği üzerinde önemli etkide bulunmuştur (İpek, 2011).

Enstitülerde verilen eğitim çağın koşullarına göre yapılandırılmış, ezbercilikten kurtulmuş, laik bir eğitimdi. Öğrencinin daha etkin olduğu, yaratıcılığını ortaya çıkardığı, tarım ve teknik derslerin yapıldığı, üretime yönelik iş eğitimi anlayışı getiriliyordu (Çelik, 2010).

Bu dönemlerde okullarda okutulan Tarih dersleri ve Yurt Bilgisi dersleri birbirini tamamlayan nitelikteki derslerdir ve milli kimliğin topluma aktarılmasında çok kilit bir rol üstlenmişlerdir (Polat, 2011).

Yurt Bilgisi derslerinde, bayrak, vatan gibi sembollerle milli kimlik etrafında kolektif bir bilinç oluşturulmaya çalışılarak kişinin kendisini Türk milletine ait hissetmesinin gurur verici bir duygu olduğu vurgulanmıştır (Caymaz, 2007'den aktaran Polat, 2011).

Yurttaşlık eğitimi ders kitaplarında genel itibariyle milli menfaatlerin ön planda tutulması ve gerektiği yerde vatandaşların kendilerini maddi ve manevi olarak bu uğurda feda edilmesi gerektiği sık sık vurgulanmaktadır (Caymaz, 2008'den aktaran İpek, 2011).

Uluslaşma sürecinin önemli bir ayağını oluşturan “dil” konusunda 1930’lu yıllarda başlayıp aralıklarla sürdürülen “Vatandaş, Türkçe Konuş!” gibi kampanyaların ve dönemin Yurttaşlık Bilgisi ders kitaplarının da yardımıyla kültürel birlik oluşturulmaya çalışılmıştır (İpek, 2011).

Kadın hakları doğrultusunda, Yurttaşlık Bilgisi ders kitaplarında Cumhuriyet rejiminin kazanımlarından biri olan kadınlara ve kadın haklarına yer verilmesi konusunda önemli değişimler yaşanmıştır (Aslan ve Aybek, 2018).

Bu dönemde rejimin lokomotifliğini üstlenenler arasında yer alan öğretmenler aracılığıyla, hedeflenen “muasır medeniyetler” seviyesine ulaşma ideali çerçevesinde kadınlara yönelik pozitif ayrımcılıkların da yapıldığı ve bunların ders kitaplarına yansıtıldığı gözlemlenmektedir (İpek, 2011).

Sonuç

Sonuç olarak, eğitimin milli olması üzerine faaliyetler yapılmış, Türk milletinin kendi öz değerlerine ulaşmaya çalışılmıştır. Ülkenin her yerindeki vatandaşlara ulaşmak ve yeni kurulan devletin yaklaşımı doğrultusunda eğitim ve gelişimlerini sağlamaya çalışılmıştır.

Ülke ve millet olarak ilerlemenin gerektiğini, bunu sağlamak için de her bir bireyin üzerinde ödev ve sorumlulukların olduğu anlatılmış, bu bağlamda tüm vatandaşların ülkesi için gayretle çalışmasına teşvik edilmiştir. Bunun için de bireylere vatan şuurunu ve ülküsünü aktarmaya gayret etmiştir.

Devletin koymuş olduğu hedeflere ulaşabilmek ve bireyleri devlet isteği doğrultusunda yönlendirmek vazifesi de eğitim camiasındaki bireylere verilmiştir.

Eğitim alanındaki her bir ferдин üzerinde bu vazife yüklenmesinin yanında ülkenin kurulduktan sonraki eğitim alanında yapılan faaliyetlerin fikir babaları, icraatçı nc kişilere de önemli vazifeler düşmüştür.

Yeni kurulan devletin eğitim fikri temellerini atan, şekillendiren, yön veren bu eğitim düşünürleri yaşadığı zamana damga vurmakla birlikte halen günümüzde de etkilerini devam ettirmektedirler. Eğitimin ncleri olan bu kişilerin eğitim ve vatandaşlık görüşlerini anlamak, o dönemin eğitim yaklaşımını ve felsefesine ışık tutacağı gibi devletin vatandaşına bakış açısının anlaşılmasına da katkı sağlayacaktır.

Birçok kitap yazan, fikri düşüncelerini topluma aktaran gerek eğitim gerekse toplumsal hayatın birçok alanında faaliyet gösterip fikirlerini beyan eden Cumhuriyet aydınlarının düşünsel ve yazınsal çabaları eğitimin niteliğini arttırmaya dönük girişimler olarak belirmiştir.

Kaynakça

Akbay, E. (2007). E. Durkheim ve Eğitimde Sosyolojinin nemi. Eğitim Klasikleri incelemeleri (Edt. Bahri Ata ve İkrım Bağcı). 121-146. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Alp, H. (2018). Halil Fikret Kanat'ın Muallimler Mecmuasında Yayınlanmış İki Yazısı: Mekteplerimizin Yeni Teşkilatı Hakkında I-II. Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, 17 (34), 337-358.

Altın, H. (2014). II. Meşrutiyetten Cumhuriyete İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Onun Eğitim ve Eğitimci Kavramları ile İlgili Düşünceleri. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, 33 (55), 219-252.

Binbaşıoğlu, C. (2002). Halil Fikret Kanat'ın Yaşamı Eserleri ve Türk Eğitimine Hizmetleri. Halil Fikret Kanat Yaşamı Ve Hizmetleri Paneli'ne sunulan bildiri. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları. 14-27.

Bölücek, B. (2007). Y. A. Comenius, Büyük Didaktika ve Eşya ğrenimi. Eğitim Klasikleri incelemeleri (Edt. Bahri Ata ve İkrım Bağcı). 21-30. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Bulut, Y. (2008). Hasan Âli Yücel: İcraatları ve Eserleriyle Bir Eğitim Bakanının Portresi. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 6 (12), 665-684.

Civek, D. B. (2008). Yeni Sosyal Bilgiler 4. ve 5. Sınıf Programlarında Vatandaşlık Eğitimi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çakmak, F. (2010). İsmail Hakkı Tonguç'un Düşüncesinde İş ve Üretime Yönelik Eğitim Ve Bunun Türk Köyüne Olan Yansımaları. Asrımızdan Ayrılışının 50.Yıldönümünde İsmail Hakkı Tonguç ve Okul Öncesinden Yüksek Öğretime Eğitim Sorunları, Çözüm Önerileri Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri. İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları, 627-639.

Dikici, A.& Tezci, E. (2002). İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Sanat, Sanat Eğitimi ve Milli Sanat Hakkındaki Düşünceleri. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12 (2), 235-244.

Eken-Acar, M. (2012). Hasan Ali Yücel'in Türk Eğitim ve Kültür Hayatına Katkılarının İncelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

Ergün, M. (1987). Satı Bey Hayatı ve Türk Eğitimine Hizmetleri. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 4-19.

Günyol, M. (2007). H. Gardner'in Eğitimli Akıl ve Sosyal Bilgiler Dersi. Eğitim Klasikleri incelemeleri (Edt. Bahri Ata ve İkrâm Bağcı). 101-109. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Hızarcı, S. H. (2007). A. N. Whitehead Atıl Bilgiler ve Sosyal Eğitim. Eğitim Klasikleri incelemeleri (Edt. Bahri Ata ve İkrâm Bağcı). 89-99. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Işık, A. Z. (1997). İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Yaklaşımı. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 9, 255-261.

Koç, N. (2011). Cumhuriyet Tarihimizin Eğitim ve Kültür Politikalarında Hasan Ali Yücel. Aramızdan Ayrılışının 50.Yılında Hasan Ali Yücel'den Günümüze Eğitim, Bilim, Kültür Politikaları Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri. İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları. 322-334.

Koraltürk, M. (1997). Hasan Âli Yücel (1897- 1961). Tarih ve Toplum Dergisi, 28 (166), 19-21.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. mufredat.meb.gov.tr.

Miser, R. (2002). Halil Fikret Kanat ve Halk Eğitimi. Halil Fikret Kanat Yaşamı ve Hizmetleri Paneli'nde sunulmuş bildiri. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları, 44-59.

Oğuz, S. (2007). M. Condorcet ve Vatandaşlık Eğitimi. Eğitim Klasikleri incelemeleri (Edt. Bahri Ata ve İkrâm Bağcı). 43-46. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Öztürk, M. (1987). İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Görüşleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Polat, E. G. (2011). Osmanlıdan Günümüze Vatandaşlık Anlayışı. Ankara Barosu Dergisi, 3. 127-157.

Şentürk, T. F. (2015). Türk Milli Eğitimine Damgasını Vuran Bir Eğitim Lideri "Hasan-Âli Yücel". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Taşkesen, Ü. S. (2006). Hasan Ali Yücelin Eğitim Felsefesi ve Türk Milli Eğitimine Katkıları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Ulubey, Ö. (2008). Toplumsal Dayanışmanın Sağlanmasında Eğitimin İşlevi: Emile Durkheim ve Ziya Gökalp'in Görüşlerinin Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Yalçın, R. (2006). İsmail Hakkı Tonguç'un Türk Eğitim Sistemi Üzerine Görüşleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.

Yeşiltaş, N. K. (2007). J. Dewey'in Eğitim Anlayışı ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Eğitim Klasikleri incelemeleri (Edt. Bahri Ata ve İkrâm Bağcı). 53-72. Ankara: Pegem Yayıncılık.